

4. Шиманський П., Кучерук В. Інструментальна творчість Д. Бобіча: методико виконавський аспект. *Paradigm of knowledge*. 2018. Том 5. № 31. 16 с. Doi: [https://doi.org/10.26886/2520-7474.5\(31\)2018.10](https://doi.org/10.26886/2520-7474.5(31)2018.10).

УДК 78.03:780.647.2(477.83-25):373.3:78

Оксана СКАЛЮК
(Луцьк, Україна)

**ІНСТРУКТИВНО-ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ
У ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРІВ
ЛЬВІВСЬКОЇ БАЯННОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ
ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

Інструктивно-дидактичний матеріал для формування навиків гри на баян-акордеоні у закладах початкової мистецької освіти перебуває у постійному процесі вдосконалення та розвитку. Одним із жанрів такого прогресу, постає етюд та його різновекторність у формуванні виконавського апарату музиканта-початківця.

У загальному контексті етюдів для баяна-акордеона українських композиторів, варто відзначити: «10 етюдів для баяна» Є. Юцевича (1962); «Етюди для баяна» під упорядкуванням О. Денисова (1961) та С. Чапкія (1964-1967); «Поліритмічні етюди для баяна» І. Яшкевича (1968); «Етюди для баяна» (1995). У серії педагогічного репертуару «Етюди на різні види техніки» під упорядкуванням А. Нечипоренка та В. Угриновича (1981-1987), розкривається питання положення правої руки під час гри гам та арпеджіо, відпрацювання повороту кисті, положення правої руки під час гри гам л'ятипальцевою системою, підготовчі елементи до виконання трелі, відпрацювання репетицій та штриха *staccato*, поетапність розвитку техніки лівої руки (готова клавіатура), компонування для розвитку гри под-війними нотами та акордами [3; 4; 5].

У XXI столітті, актуальними у сфері навчального процесу постають збірники етюдів О. Титова (1993; 2002), В. Сороки (2007), Я. Найди (2011), В. Манько (2014), П. Штимака (2017), О. Гончарова (2022), П. Серотюка, О. Михайліва та ін.

Серед представників-композиторів Львівської баянної школи, які звертаються до даної сфери, варто назвати А. Батр-шина, В. Власова, А. Онуфрієнка, А. Марценюка, О. Личенка, В. Шлюбика. Саме етюди, покликані розвивати як техніку музиканта в цілому, так і певні виконавські прийоми. У ХХІ столітті, варто звернутися до першовидання (А. Онуфрієнко, В. Власов) й спеціального написання (А. Марценюк, О. Личенко, В. Шлюбик) низки нових художніх взірців інструктивно-дидактичного змісту.

14 етюдів В. Власова, стали домінуючими у процесі опанування інструктивних п'єс із «Дитячого альбому для готововиборного баяна» (2002) [1, 19–30]. Сам альбом, композитор пише у 1979 році, п'єси звучать із рукописів, переписуються та редагуються автором. Цінність такого матеріалу у тому, що до кожної із 14 п'єс, автор подає 14 етюдів. Такий процес сприятиме покращеному опануванню технічною майстерністю учня, зокрема – на виборній клавіатурі. Серед методів навчання, композитор пропонує синхронність виконання штрихових комбінацій у гамодібному русі, формотворчі паралелі ломаного арпеджіо, контрапункт поліфонізації мелодики, арпеджіювані звороти, тощо.

Художньо-образну сферу впливу на дитяче сприйняття інструктивного матеріалу носять «Етюди-картинки» А. Онуфрієнка [7, 15–20]. Кожен етюд, має свою власну назву: I «Пісенька», II «Марш», III «Вальс», IV «Полька», V «Ехо», VI «Марш». Такий виклад матеріалу має подвійну складову: перша – навчально-інструктивна основа опанування різними жанрами у метроритмічному значенні; друга – певна циклічність, що постає відображенням умовного сюїтного циклу. Простий і водночас, наповнений штриховою панорамою етюдний цикл, сприяє відпрацюванню лінійності мелодичної лінії у колаборації з комбінованими штрихами та акордовою технікою у різних мажорних (яскравих, щодо дитячого сприйняття) тональностях (C-dur, G-dur, D-dur, A-dur, H-dur).

Декількома етюдями представлена творчість В. Шлюбика. Так, Етюд *a-moll* [9, 23–25], написаний у простій тричастинній формі А – В – А. Перша частина (А) почанеться гамоподібними пасажами (1-4 тт.) з поступовими октавними арпеджіювано-гамоподібними оберненнями (5-6 тт.). У тт. 7-10 іде рух

терціями, який поступово переходить у октави (11-14 тт.). Середня частина (B) гамоподібний секвенційний рух, покликаний на розвиток дрібної техніки. Третя частина (A), це чіткий прототип Першої. Даний етюд постає відображенням позиційні гри «на основі використання позиційних апікатурних формул, що відповідають природній послідовності руху пальців під час гри» [11, 16].

Етюд *a-moll* [10, 39–40] написаний для відпрацювання підголоскової поліфонічної тканин. Це чітко вбачаємо у проведенні теми у верхньому голосі, а підголоском постає обігрування шістнадцятими нотами. Етюд *C-dur* [10, 41–42], покликаний на відпрацювання ламаних октав та арпеджіо й техніки у лівій руці на басах.

Два етюдів знаходимо у творчому архіві О. Личенка. Етюд № 1 *C-dur* [8, 53–54], скомпонований щодо розвитку дрібної техніки з опорою на п'ятипальцеву систему гри. Етюд № 2 *e-moll* [8, 55–57] сприяє вдосконаленню акордової техніки (*Allegro*), та лінійної поліфонічної гри у проведенні мелодії із підголосковим викладом (*Moderato*). Автор, саме звертається до технічної сторони розвитку музиканта. А тому: «техніка повинна органічно злитися із відтворюваним реальним звучанням з емоційно-образним, художнім задумом композитора» [2, 115].

Сучасна парадигма написання етюдів для баяна-акордеона, у трансформаційних процесах створення оригінальної музики та концертної обробки належить А. Марценюку. Серія педагогічного репертуару, яку пропонує композитор, саме унаочнює один із випусків інструктивно-дидактичного матеріалу «Етюдів для баяна та акордеона» [6], видання 2017 року. Кожен етюд носить певну художню цінність та сприяє поступовому опануванню технічною майстерністю музиканта-початківця.

Етюдів 1-9 написані у *C-dur* із видозміною в одній тональності. Починаючи від довгих нот, котрі сприяють відпрацюванню звуко-мелодійної фабули, через підміну апікатури на одній ноті, гру терціями та довгими акордами (наступна модифікація щодо гри по одній ноті), до різного типу арпеджіо, постає першочерговим елементом опанування елементарної техніки на початковому етапі навчання із увагою на точну апікатуру та положення кисті.

Отже, Етюдів: 10-11, своєрідна секвенційна послідовність музичного матеріалу; 12 – побудований на тріольному відпрацюванні технічного матеріалу; 13-15 – за основу взято ломані терції, арпеджіо та акорди; 16, 31 – прийом репетиції квартолями та тріолями; 17-22 – аналогічне втілення технічної складової із збільшенням навантаження на кисть правої руки; 23, 26, 29 – відпрацювання двох тріолей на першу долю із чергуванням двох восьмих або четвертої на другу, як виняток – пауза; 24-25 – гамоподібна гра терціями різними штрихами; 27 – ломані октами із використанням першого пальця; 28 – акордовий виклад, який можна відпрацювати як на легкість кісткового удару або рівномірність зміни міху на однакових акордах на розжим та зжим; 30, 34 – вдосконалення підголоскового поліфонічного викладу, де тема проводиться у другому голосі а перший – пальцеве стакато або акордовий виклад; 32 – швидкоплинність тридцять другими нотами у арпеджованому напористому русі; 33 – чергування сексти з нижньою октавною нотою; 35 – тріольний виклад із репетицією на двох перших нотах. Цінним, постає відпрацювання різних виконавських прийомів на основі вправ, котрі сприятимуть якісному опануванню технічною майстерністю учня-початківця.

Отже, проведена розвідка не вичерпує всіх елементів опанування технічною майстерністю. Композиторський потенціал представників Львівської баянно-акорденної школи постійно збагачується новими напрацюваннями інструктивно-дидактичним матеріалом. Етюди та вправи, а відтак – інструктивні п'єси, це ключовий елемент навчання та виховання юних музикантів на художньому матеріалі кращих взірців в контексті початкової мистецької освіти.

Література:

1. Власов В. Дитячий альбом (цикл п'єс для виборного баяна): навч.-реп. зб. [Ноти] / [Ред.-упор. А. Душний, В. Шафета]. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2012. 36 с.
2. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста: навч. посіб. [для вищ. муз. навч. закл.]. Київ: Музична Україна, 1997. 240 с.

3. Етюд для баяна на різні види техніки. 1 клас: учбовий репертуар дитячих музичних шкіл [Ноти] / [Ред.-упор. А. Нечипоренко, В. Угринович]. Київ: Музична Україна, 1988. Вид. 6. 48 с.
4. Етюд для баяна на різні види техніки. 2 клас: учбовий репертуар дитячих музичних шкіл [Ноти] / [Ред.-упор. А. Нечипоренко, В. Угринович]. Київ: Музична Україна, 1988. Вид. 6. 56 с.
5. Етюд для баяна на різні види техніки. 3 клас [Ноти] / [Ред.-упор. А. Нечипоренко, В. Угринович]. Київ: Музична Україна, 1995. 24 с.
6. Марценюк А. Етюд для баяна та акордена: пед. реп. учня акордеоніста [Ноти]. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 44 с.
7. Онуфрієнко А. Альбом баяніста: навч. посіб. [Ноти] / [Ред.-упор. А. Душний, В. Шафета, О. Карась, С. Карась]. Дрогобич: Посвіт, 2015. Вип. 3. 32 с.
8. Творчість композиторів Львівської баянної школи: навч. посіб. [Ноти] / [Ред.-упоряд. А. Душний, Б. Пиц]. Дрогобич: Посвіт, 2012. Вип. 3. 78 с.
9. Шлюбик В. Дитячий альбом для баяна (акордеона) [Ноти] / [муз.-ред. С. Процик, І. Фрайт]. Дрогобич: Посвіт, 2007. 40 с.
10. Шлюбик В. Педагогічний репертуар баяніста: навч. пос. [Ноти] / [Ред.-упор. А. Душний]. Дрогобич: Посвіт, 2010. 52 с.
11. Яценко І. Позиційно-багаторядна аплікатура в баянному виконавстві: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. спец. «Музичне мистецтво» ВНЗ I-IV рівня акредитації]. Старобільськ: ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2015. 99 с.

УДК 78.071.1:78.03:780.647.2(477.3-25)

*Василь СУВОРОВ,
Зоя СКАКАЛЬСЬКА
(Луцьк, Україна)*

ПАРАДИГМА БАЯННОЇ ТВОРЧОСТІ АЛІМА БАТРШИНА

Оригінальну сторінку баянної музики 60-х – 70-х рр. ХХ ст. становлять твори представника Львівської баянної школи класу М. Оберюхтіна – *Аліма Хакимовича Батршина* (1935 р. н.).